

K
S A R K O P E N İ
S U V V E T
G Z E R S İ Z
F İ Z Y O T E R A P İ
REHABİLİTASYON

Editör

Prof. Dr. A. Ayşe KARADUMAN

Hipokrat
Yayıncılık

© 2023 Sarkopeni Fizyoterapi Rehabilitasyon

ISBN: 978-625-6429-35-2

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editör

Prof. Dr. A. Ayşe KARADUMAN

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dağ. San. Tic. A.Ş.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Değerli meslektaşlarım,

Sarkopeni yaşlanma sürecinde kas kütlelerinin ve fonksiyonel kapasitenin azalması ile ortaya çıkan ve işlevsel yetersizliğe yol açan sağlık ve yaşam kalitesi sorunudur. Gerek dünya, gerekse ülkemiz nüfusunun giderek yaşlanıyor olması nedeniyle sarkopeni olgularıyla daha sık karşılaşacağımız bir gerçektir. Bu durum aynı zamanda sağlık, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinde ve ekonomik olarak da bir yüklenmeye neden olan toplumsal bir soruna dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

Sarkopeniye yönelik önleyici ve tedavi edici müdahaleler bağımsız ve kaliteli yaşam için hayati önem taşımaktadır. Sarkopeninin tedavi ve önlenmesinde kasların kuvvetlendirilmesi, fonksiyonel kapasitenin geliştirilmesi, düşmelerin önlenmesi, beslenmenin düzenlenmesi ve rehabilitasyon uygulamalarını içermektedir. Zaten kırılmalı olan yaşlılarda tabloya kronik hastalıkların da eklenmesiyle sarkopeni tam bağımlılık için risk faktörü oluşturmaktadır. Her hastalık sarkopeniye neden olmakla birlikte bazı kronik hastalıklar sarkopeniye yol açabilmektedir. Bu kitapta bu durumlara da yer verilmiştir. Sarkopeninin tanı ve tedavisinde çok disiplinli bir ekip ile çalışmak önemlidir. Yaşlılarda hareketsizlikle ve yetersiz beslenmeyle mücadele sarkopeninin önlenmesinde anahtar rol oynamaktadır.

Doktora öğrencilerimizle birlikte üzerinde uzun uzun çalıştığımız konuyu bir ön rehber olarak sunuyorum. Kitabımızda sarkopeninin fizyoterapi ve rehabilitasyonunun yanı sıra beslenme konusu da ele alınmıştır. Diyabet, obezite, inaktiviteye neden olan nörolojik durumlar, kanser, yutma bozukluklarından başka özellikle sarkopeniye bağlı fonksiyonel yetersizlik yaşayan yaşlılarda kullanılan ortez ve protezlere de yer verilmiştir. Tüm meslektaşlarımıza ve öğrencilerimize yararlı olmasını dilerim.

Saygılarımla.

Prof. Dr. A. Ayşe Karaduman

Katkıda Bulunanlar

v

Editör

A. Ayşe KARADUMAN, Prof. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Yazarlar

A. Ayşe KARADUMAN, Prof. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Arzucan TOKSAL, Uzm. Fzt.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Zonguldak

Ayhan DAĞ, Doç. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara

Birgöl DAĞ, Uzm. Dyt.

Lokman Hekim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara

Cerenay SARIER, Dyt.

Lokman Hekim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara

Demet ÖZTÜRK, Uzm. Fzt.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Dursun IŞIK, Uzm. Fzt.

Trabzonspor Futbol Kulübü, Sağlık Departmanı, Fizyoterapi Birimi, Trabzon

Elif ASAN, Uzm. Fzt.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı, Ankara

Elif KOCAMAN, Uzm. Fzt.

Kastamonu Üniversitesi, Çatalzeytin Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Fizyoterapi Programı, Kastamonu

Esra Nur TÜRKMEN, Öğr. Gör.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Fizyoterapi Programı, Kahramanmaraş

Gözde KESİKBAŞ, Uzm. Orth ve Prosth

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ortez ve Protez Bölümü, Samsun

Hakan AYDIN, Uzm. Fzt.

Atlas Fizyoterapi ve Özel Eğitim Merkezi, Fizyoterapi Birimi, Van

Hüseyin GERDAN, Uzm. Fzt.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Samsun

Mustafa SARI, Uzm. Fzt.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Neslihan FIRAT, Uzm. Fzt.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı, Ankara

Osman SÖYLER, Uzm. Orth. Prosth

Lefke Avrupa Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO. Ortopedik Protez ve Ortez Bölümü, Kıbrıs

İçindekiler

vii

Bölüm 1

Yaşlanma ve Yaşlılıkta Sarkopeni 1

NESLİHAN FIRAT • HÜSEYİN GERDAN

Giriş.....	1
Yaşlılık ve Yaşlanma	2
Yaşlılıkta Sarkopeni.....	8
Sarkopeni İle Birlikte Meydana Gelen Değişiklikler	10
Sarkopeniden Korunma.....	16

Bölüm 2

Sarkopenide Tanı ve Değerlendirme 23

ELİF KOCAMAN

Kas Kütlesinin Değerlendirilmesi	24
Kas Kuvvetinin Değerlendirilmesi	27
Fiziksel Performans Testleri.....	28
Sarkopeni Değerlendirmesinde Kullanılan Diğer Anketler.....	34

Bölüm 3

Sarkopeni ve Beslenme 37

BİRGÜL DAĞ • CERENAY SARIER • AYHAN DAĞ

Sarkopeni Kategorileri.....	37
Kasta Yaşa Bağlı Değişiklikler.....	38
Sarkopeni Nasıl Gelişir?.....	38
Değerlendirme Teknikleri	39
Sarkopenik Obezite.....	40
Sarkopenide Beslenme	41
Sarkopenide Diğer Beslenme Önerileri	47
Sarkopenide Pratik Beslenme Önerileri	49
Beslenme Eğitimi, Danışmanlık, Bakım Yönetimi.....	50
Sonuç ve Öneriler	51

Bölüm 4**Obezite ve Sarkopenik Obezite .....57****NESLİHAN FIRAT**

Obezite	57
Obezite ve Yaşlanma	62
Sarkopenik Obezite	64

Bölüm 5**Nörolojik Hastalıklarda Sarkopeni .....75****HAKAN AYDIN**

Giriş.....	75
Serebrovasküler Olay ve Sarkopeni.....	77
Serebral Palside Sarkopeni	79
Nöromusküler Hastalıklarda Sarkopeni.....	80
Spinal Kord Yaralanmalarında Sarkopeni	82
Multiple Sklerozda (MS) Sarkopeni.....	83
Parkinsonda Sarkopeni	83
Alzheimer ve Demanslı Bireylerde Sarkopeni	84
Polinöropatide ve Periferik Sinir Yaralanmalarında Sarkopeni.....	84
Spinal Sarkopeni.....	84

Bölüm 6**Osteosarkopeni, Ortopedik Durumlar ve Kırıklar, Kırılganlık ve Yaşam Tarzı .....89****DURŞUN IŞIK • ELİF KOCAMAN**

Giriş.....	89
Osteosarkopeni.....	90
Osteosarkopeni Prevalansı.....	91
Klinik Değerlendirme	91
Osteoporoz ve Sarkopeni ile İlişkili Faktörler.....	92
Sarkopeninin Ortopedik Durumlar ve Kırıklar ile İlişkisi.....	93
Kırılganlık ve Sarkopeni	95
Yaşam Tarzı ve Sarkopeni.....	97
Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı	97

Bölüm 7**Sarkopeni ve Cerrahi ..... 103****ELİF ASAN**

Ortopedik Cerrahide Sarkopeni	103
Genel Cerrahide Sarkopeni.....	104
Kardiyovasküler Cerrahide Sarkopeni.....	106
Pediyatrik Cerrahide Sarkopeni.....	107

Bölüm 8**Kanserde Sarkopeni ..... 111****GÖZDE KESİKBAŞ**

Kanserde Kaşeksi	111
Sarkopeni ve Kaşeksi.....	112
Kanserde Sarkopenin Tedaviye Olan Etkisi	112
Sık Gözlenen Kanser Türlerinde Sarkopeni	115
Kanser Hastalarında Sarkopeni Tedavisi	116

Bölüm 9**Diyabette Sarkopeni ..... 121****ESRA NUR TÜRKMEN**

Giriş.....	121
Diyabet ve Sarkopeni	124
Sarkopeniden Korunma ve Tedavi	126

Bölüm 10**Yaşlı Bireylerde Gözden Kaçan Kavramlar; Disfaji, Presbyfaji ve Sarkopenik Disfaji ..... 129****ARZUCAN TOKSAL • A. AYŞE KARADUMAN**

Yaşlılık Kavramı.....	130
Yaşlılarda Görülen Fizyolojik Değişiklikler	130
Yaşlanmayla Birlikte Yutma Fizyolojisinde Meydana Gelen Belli Başlı Değişiklikler	130
Kavramlar Arası Ayrım.....	134
Değerlendirme	135
Rehabilitasyon	136
Sonuç ve Öneriler	137

Bölüm 11**Sarkopenide Fizyoterapi ve Rehabilitasyon .....139****DEMET ÖZTÜRK • MUSTAFA SARI**

Giriş.....	139
Sarkopenik Bireylerde Egzersizin Önemi	141
Sarkopenik Bireylerde Egzersizin Etkileri.....	142
Sarkopenide Kullanılan Egzersiz Modaliteleri.....	142
Güncel Tedavi Modaliteleri	153
Sonuç.....	158

Bölüm 12**Sarkopenide Ortotik ve Protetik Yaklaşımlar.....163****OSMAN SÖYLER**

Geriatrik Sarkopenide Güncel Ortotik Yaklaşımlar	163
Transtibial Uygulamalar.....	169
Transfemoral Uygulamalar	171
Diyabetli Sarkopenili Hastalarda Güncel Ortotik Yaklaşımlar.....	174
Protez Sistemleri.....	180